

*Maandblad der Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
gevestigd te Amsterdam.*

J. A. Nijkamp

Natuurwandelingen en natuurpaden

Van het voorjaar van 1955 af werden in de zomermaanden door de Gemeentelijke School- en Kindertuinen te Den Haag wandelingen voor het publiek georganiseerd in Meyendel. Het initiatief tot het houden van deze wandelingen werd genomen na een gesprek met Ir. A. J. Gurck, toenmalig Directeur van de Gemeentelijke Duinwaterleiding en Dr. A. D. Voûte, Directeur van het I.T.B.O.N., over de recreatie in Meyendel en nadat Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage hieraan hun goedkeuring hadden gehecht.

Het doel, dat met het organiseren van de wandelingen werd nagestreefd, was de houding van het recreatiezoekende publiek in gunstige zin te beïnvloeden, teneinde het zoveel mogelijk van het verblijf in de duinen te doen genieten zonder dit kwetsbare gebied door onbekendheid, onna-denkendheid of opzet te beschadigen.

Van 1955 tot en met de zomer van 1960 werden in totaal 703 wandelingen georganiseerd, waaraan 12.486 personen deelnamen. Excursies voor schoolklassen en voor bijzondere groepen zijn hierbij buiten beschouwing gelaten.

Uit het voorgaande volgt, dat het gemiddelde aantal deelnemers per wandeling, over 6 jaar berekend, bijna 17.5 bedroeg. Hoewel dit gemiddelde stellig bevredigend genoemd mag worden, bleken toch aan de organisatie van de wandelingen bezwaren te kleven.

Wil een geleide wandeling buiten een prettig karakter houden, dan mag het aantal deelnemers aan de wandeling niet boven de 20 á 25 stijgen. Wordt dat aantal groter, dan gaat het contact tussen leider en deelnemers verloren, waardoor een der belangrijkste elementen van de wandeling wordt uitgeschakeld. In de praktijk bleek het aantal deelnemers sterk te schommelen. Het varieerde per wandeling van 1 tot meer dan 150. Het aantal deelnemers was niet te voorspellen, zodat er steeds meer dan één leider aanwezig moest zijn, wat meestal achteraf overbodig bleek te zijn. Een tweede bezwaar was, dat zich een vaste kern van deelnemers aan de wandelingen vormde, die uiteraard in zes jaren tijd een vrij grote kennis van flora en fauna van het duin verwierf. Op zich zelf beschouwd is dit resultaat slechts toe te juichen, maar in de praktijk kwamen er moeilijkheden, doordat het peil waarop de deelnemers aan de wandelingen stonden, individueel sterk ging verschillen. De wandelingen dreigden hierdoor te veel natuurhistorische excursies te worden, wat de minder ingewijden — waarvoor de wandelingen toch eigenlijk werden georganiseerd — begon af te schrikken.

Een derde bezwaar was, dat de wandelingen op een beperkt aantal vastgestelde dagen en uren werden gehouden. Wie op die dagen of uren niet kon, was van de wandeling uitgesloten.

Ten slotte waren er vrij veel mensen, die het prettiger vonden alléén te wandelen en alléén te zoeken dan rondgeleid te worden door een leider, die het gehele terrein op zijn duimpje kent.

Reeds enkele jaren geleden rijpte het plan een verandering aan te brengen in de wandelingen voor het publiek. Onze gedachten gingen hierbij uit naar de 'natuurpaden', zoals die in Amerika en verschillende Europese landen in natuurreservaten worden uitgezet en die in ons land onder andere in de omgeving van Apeldoorn werden nagevolgd. Een simpel navolgen bleek echter onmogelijk, omdat het aantal recreatiezoekenden in Meyendel per oppervlakte-eenheid veel groter is dan in de terreinen, die als voorbeeld konden dienen.

Wij waren verplicht een eigen, speciaal op de omstandigheden in Meyendel gerichte, methode te ontwikkelen, waarmee wij in het voorjaar van 1961 gereed waren.

Het principe van de methode was: een wandeling door het duingebied van Meyendel te beschrijven aan de hand van het landschap, de flora en de fauna. In deze beschrijving werd telkens getracht begrip te wekken voor de kwetsbaarheid van het duingebied en waardering voor de grote zorg die de Duinwaterleiding aan het onderhoud besteedt.

Voor het, volgens de beschrijving, maken van de wandeling was het noodzakelijk in het duingebied bij vele bomen, struiken en kruiden naam-

bordjes te zetten en in het terrein een beperkt aantal routepijlen te plaatsen. De hiervoor vereiste toestemming werd door de Directie van de Duinwaterleiding vlot verleend.

Vóór het eerste natuurpad op de zaterdag voor Pinksteren 1961 voor het publiek verkrijgbaar werd gesteld, werd een wandeling gemaakt met vertegenwoordigers van de pers langs dit eerste pad. De enthousiaste wijze waarop de pers op het initiatief reageerde en de grote steun die de heer Bert Garthof in zijn radorubriek „Weer of geen weer” aan het natuurpad in Meyendel gaf, waren oorzaak dat de vraag naar de routebeschrijving van de eerste wandeling veel groter was dan wij hadden durven hopen. Uit vele mondelinge en schriftelijke reacties van het publiek bleek ook, dat het eerste natuurpad bijzonder in de smaak viel.

Er bleek nog iets. Een van de moeilijkheden, die opgelost moest worden, was: op welke wijze stellen wij de routebeschrijving van het natuurpad voor het publiek beschikbaar? Na rijpe overweging meenden wij, dat het maximale effect slechts bereikt kon worden als wij zelf ter plaatse de verkoop van de routebeschrijvingen ter hand namen. Op zaterdagen en zondagen tussen 20 mei en 5 november en op werkdagen gedurende de zomervakantie was in de ons door de Duinwaterleiding ter beschikking gestelde ruimte steeds een der assistenten van de Gemeentelijke Scholen Kindertuinen aanwezig. In het lokaaltje organiseerden wij een kleine, steeds wisselende, expositie van wilde planten, die in Meyendel groeien. De reactie van het publiek hierop was bij herhaling: „Ik werd zo prettig ontvangen” of „Het was zo fijn, dat we na de wandeling direct antwoord konden krijgen op de vele vragen, die bij ons gedurende de wandeling

*De routebeschrijving
wordt geraadpleegd*

*Foto's:
School- en
Kindertuinen
te 's-Gravenhage*

Duidelijke naambordjes langs de route

gerezen waren” of „Na de wandeling bleek mij in het lokaaltje, dat ik heel wat meer planten kende dan voor de wandeling het geval was”.

De aanwezigheid van een assistent, die het terrein door en door kent en die met de flora en de fauna en de problemen van het beheer goed op de hoogte is, schiep de persoonlijke band, die met „drukwerk” alleen niet te bereiken is en die voor de beïnvloeding van het publiek zo uitermate belangrijk is. Een deel van het succes van de natuurpleinen is stellig te wijten aan de wijze waarop de routebeschrijving aan het publiek werd uitge-reikt.

In de loop van de zomer werden zes routebeschrijvingen gemaakt van wandelingen die anderhalf á twee uur duurden. Hiervan werden er 6687 aan het publiek verkocht. Het aantal wandelaars dat aan de hand van de routebeschrijving de wandeling maakte was echter veel groter en mag stellig op het drievoudige worden geschat. Vele mensen maakten de wandeling voor de tweede of derde keer, dikwijls in gezelschap van familie of vrienden. De wandelingen stimuleerden ook de belangstelling voor de rest van het terrein.

Reeds vrij kort na het verschijnen van het eerste natuurplein vroegen enkele hoofden van scholen toezending hiervan aan om de wandeling klassikaal te maken. We maakten hiervoor een aparte routebeschrijving met vragen en opgaven en stelden voor de aanvragende klassen per drie leerlingen gratis één routebeschrijving ter beschikking. In totaal werden 1150 routebeschrijvingen aangevraagd en toegezonden.

In de herfstvakantie werd een speciale routebeschrijving gemaakt voor de Haagse Jeugdnatuurwacht, die de vorm had van een puzzeltocht. Deze tocht werd op drie dagen door 571 Jeugdnatuurwachters gemaakt, meestal in gezelschap van één of beide ouders. De Delftse Jeugdnatuurwacht nam met 120 kinderen deel aan deze puzzeltocht. Zowel de Haagse als de Delftse kinderen waren enthousiast over de tocht.

Resumerend blijkt, dat wij ruim 8500 routebeschrijvingen verstrekten, die enkele tienduizenden wandelaars op een prettige en verantwoorde wijze door het duin voerde langs routes, die de meesten onbekend waren.

Alle natuurpleinen werden iedere week gecontroleerd en zo nodig gecorrigeerd. Een der meest opvallende bijzonderheden was, dat langs de natuurpleinen zo weinig werd vernield. Het aantal bordjes dat zoek raakte of dat opzettelijk verplaatst werd, was opvallend laag. In geen enkel geval verdween de plant waarbij een bordje was geplaatst. Dit succes lijkt mij mede te danken aan het onopzettelijke toezicht, dat de talloze wandelaars

met de routebeschrijving in de hand langs de natuurspaden uitoefenden. De routebeschrijving heeft één bezwaar. Aan bewegelijke dieren (vogels) en snel vergankelijke planten (paddestoelen) kan geen aandacht worden besteed. Om aan dat bezwaar tegemoet te komen werden in 1961 nog 20 wandelingen georganiseerd voor het publiek, waaraan 585 personen deelnamen. Van deze wandelingen werden er drie in het voorjaar (mei) en 17 in het najaar (september en oktober) gehouden. Wij stellen ons voor dit ook in de toekomst te blijven doen.

De ervaringen van het jaar 1961 zijn voor ons bijzonder waardevol geweest. Wij menen, dat we thans de weg gevonden hebben om een zo groot mogelijk deel van het publiek te bereiken en te beïnvloeden. Wij hopen hiermee een bijdrage geleverd te hebben, niet slechts aan het genoegen van vele recreanten, maar ook aan het behoud van het mooie duinterrein in Meyendel.

Enkele afdelingsbesturen vroegen mij nadere inlichtingen. Kan een K.N.N.V.-afdeling op een bepaalde plaats ook iets dergelijks doen? Vooropgesteld, dat de terreineigenaren hiervoor hun toestemming verlenen, meen ik zeker, dat dit mogelijk is op voorwaarde, dat er in de afdeling een enthousiast team is, dat het werk op wil knappen en dat er van gemeentebestuur, V.V.V. en eventueel andere instellingen voldoende

subsidie komt om de kosten te dekken. Per wandeling moet gerekend worden op 40 à 50 bordjes. Het schilderen van onze bordjes vond ook plaats door amateurs en ik neem dus aan, dat er ook in een afdeling wel enkele leden te vinden zullen zijn, die dit willen doen. Toch moet men aan hout, verf, draad enzovoorts per wandeling wel op een bedrag van vijftiengulden rekenen. De stencilkosten van de routebeschrijvingen moeten in principe uit de verkoop terugkomen. Tenslotte moet u een weg zoeken om de routebeschrijvingen aan het publiek uit te reiken. Die weg zal stellig een andere zijn dan de onze omdat hier veel tijd in gaat zitten.

Wanneer een team zich hiervoor spant kan de uitvoering haast niet mislopen. Aan de bovengestelde voorwaarden moet echter zijn voldaan omdat het experiment aan de afdelingskas veel te hoge eisen zou stellen. Dat een goede uitvoering van het plan ook aan de afdeling ten goede zal komen lijkt mij voor geen tegenspraak vatbaar. Ik wens u veel succes.

*Nauwkeurige studie met behulp van de
aanwijzingen in de routebeschrijving*